

نقش خانواده در پرورش کودکان

کودکان آماده انحراف، چه کودکانی هستند؟
تحقیر کودک چه عواقبی ببار می آورد؟
خطرات ناشی از عدم رعایت مساوات در میان کودکان

«... اوقسمتی از وجود تو پاره تن تو است، خوبی و بدی او با تو ارتباط کامل دارد، در تربیت و تعلیم و خداشناسی او مسئولیت داری، بایستی او را در محبت خدا و اطاعت از او کمک کرده و مسائل ایمان و پاکی او را فراهم سازی، عمل تو درباره او مانند کسی است که یقین دارد اگر در این راه کمترین زحمتی بخود میدهد پاداش کافی دارد، و اگر کمترین کوتاهی نماید مورد مؤاخذة، ملامت و مجازات قرار خواهد گرفت.» (۱)

دارند که با سرشت آنان آمیخته و در نهادشان وجود دارد. برخی از آن استعدادها بطور طبیعی و بدون احتیاج به پرورش، در موقع مقرر، خود بخود شکفته و آشکار میشود، مانند قابلیت نطفه سازی در وجود پسران، و تربیت جنین در رحم دختران، که با فرارسیدن بلوغ، بطور خودکار ظاهر میگردد و نیازی به پرورش و رهبری ندارند.

اما شکفتن بسیاری از شایستگی های نوزادان، نیاز مبرمی به تربیت و مراقبت پی در پی

این جمله ها که از پیشوای چهارم جهان شیعه نقل شده است، روشنگر و طیفه سنگینی است که بر دوش پدر و مادر گذارده شده است و آشکارا میرساند که سعادت و خوشبختی و شقاوت و بدبختی او با طرز رفتار، و تربیت پدر و مادر، پیوستگی کامل دارد. و کوچکترین سهل انگاری آنرا گناهی در خور مجازات و کیفر شمرده است.

ما میدانیم که فرزندان، اعم از دختر و پسر، از روز تولد، استعداد های مختلف و گوناگونی

بی دارد، و بدون مراقبت و پرورش تحقق پیدا نمیکند، مانند سخن گفتن که، نوزاد انسان و بچه حیوان در آغاز، هر دو از سخن گفتن ناتوانند، با این تفاوت که در بچه حیوان اساساً استعداد سخنگویی نهفته نیست، ولی در کودک این قابلیت وجود دارد، که با پرورش پدر و مادر با نهادن یک حرف و دو حرف بر زبان وی، رفته رفته بزبان آمده سخن بگوید.

عوامل بسیاری در پرورش استعدادهای فروانیکه در کودک وجود دارد، مؤثرند، ولی بارزترین و اساسی ترین آنها در درجه اول مادر و سپس پدر و در مرحله بعدی سایر افراد خانواده هستند. نقش افراد خانواده، مخصوصاً مادر و پدر، در پرورش استعدادهای ذاتی اطفال، از مدرسه و محیط خارج از منزل حساستر و عمیقتر است؛ زیرا کودک از لحظه ای که چشم خود را به این جهان میکشاید؛ زندگی را با محبتهای پرشور مادر و نوازشهای پر-مهر پدر آغاز میکند، و کم کم با افراد خانواده انس میگیرد و محبتها و نوازشهای آنان؛ و بالاخره نغمه های فرحبخش مادر و سایه پرشکوه پدر در اعماق جان کودک اثر گذاشته؛ در پرورش روح و شخصیت و عواطف و اثرات عمیقی بجای میگذارد؛ و همچنان؛ بی مهری و ندانم کاریهای مادر و بی توجهی پدر آنانرا مبتلا بمقده های روانی و کمبود شخصیت و عدم رشد طبیعی و بیماریهای گوناگون می نماید.

با بررسی مطبوعات و جرائد دنیا و رسیدگی به آمار تکان دهنده جرائم کودکان و نوجوانان، این حقیقت بر ما روشن میشود که همه مردم بویژه خود

۱- مکتب امام شماره ۹ ص ۳۰

جوانان؛ از عدم توجه پدران و مادران یا بی اطلاعی آنان، شکایت میکنند، و یکی از علل مؤثر انحراف کودکان و جوانان را بی توجهی آنان میدانند؛
از نقطه نظر جامعه شناسی جنائی و حقوق جزا؛ کودکان آماده انحراف یا منحرف، در یکی از چهار حالت ذیل هستند:

۱- کودکانی که پدر و مادر خود را از دست داده اند؛ یا آنها که از نظر جسمی رها شده محسوب میشوند، مانند اطفال سرراهی که معمولاً به شیر-خوار گاهها و پرورشگاههای عمومی و خیریه سپرده میشوند.

۲- کودکانی که از نظر اخلاقی و معنوی رها شده هستند اینها در نتیجه بیماری؛ یا اهمال یا گرفتاریهای مستمر و مختلف، یا اعتیاد و فساد اخلاقی پدر و مادر؛ عملاً از تربیت محرومند؛ گرچه این اطفال هنوز بدرجه سقوط نرسیده اند ولی در آستانه سقوط هستند، و زمینه برای ولگردی و انحراف و پذیرش اثر سوء همسالان و معاشران فاسد، برایشان مهیا است.

۳- کودکان ولگرد.

۴- کودکان تبهکار که مرتکب جرائم مختلف میشوند... (۱)

ملاحظه میکنید که همه آنان بر اثر نیافتن پرورش صحیح از طرف پدر و مادر، مبتلا به اینگونه بدبختیها شده اند !!

در جای دیگر میخوانیم: «۱۵ زن و ۸ دختر فراری در تهران دستگیر شدند که همه دختران علت فرارشان را بد رفتاری و سرزنش افراد خانواده ذکر

کرده‌اند! ... (۲)

آری در عصر ما که زندگی ماشینیسم، مردم را از فضائل اخلاقی و ممنویات باز داشته، و در هر کوی و برزن در هر شهر، و در همه جا وسائل انحراف در انظار کودکان و جوانان قرار گرفته است، جرائد و نشریات و مجلات، بجای نشر معارف انسانی و رهبری افکار مردم، به شرم آورترین جنایات قلمی دست زده، دختران و پسران را به بی‌عفتی و بی‌بندوباری و شهوترانی سوق می‌دهند! در زمانیکه با بهترین وسائل تبلیغی «فیلمها و تلویزیونها» بمنظور جلب منافع مادی بیشتر، هر روز طبقه جوان اجتماع را به زرگی و فساد و تباهی اخلاقی دعوت می‌کنند! در این زمان اگر پدران و مادران هم؛ مانند همین سودجویان، با بی‌بندوباریها و راحت طلبیها، و یا برای جبران حقارت‌های گذشته خود، از زیر بار وظیفه خطیر خود نسبت بفرزندان‌شان خالی کنند، پس باید نوباوگان و عزیزانی که گناهی جز سادگی و صفای خاطر ندارند! چه کنند؟! اینان بکجا و به کی پناه ببرند؟! .

نامه‌هایی که از طرف جوانان به دفتر مجله می‌رسد غالباً حاکی از ناراحتیها و نگرانی‌های عمیق آنان از وضع انحرافی جوانان است گاهی خواندن بعضی از نامه‌ها و توجه به دردهای برادران و خواهران اجتماع هر انسان نوع دوستی را که از عواطف انسانی برخوردار است متأثر و نگران می‌سازد. جوانی نوشته است:

«... پدر و مادر حق اظهار عقیده را از من

(۱) کیهان ۱۳، آذرماه ۱۳۵۰ ص ۲۳

گرفته‌اند، ... تحصیل کرده‌ام و احساس فراوان دارم، اما آنقدر ترسو و خجول هستم که حتی از گفتن و پرسیدن عاجزم، در خانه تنها می‌مانم گاهی بفکر گریز از دست این شایدهای خطرناکی که دوروبر من را احاطه کرده‌اند می‌افتم ... چه کنم؟ بهمه جادست زده‌ام، هر کتابی را خوانده‌ام، بخدا کلافه شده‌ام، برادران !! شما را بخدا! برای من و افرادی مثل من راهنمایی کنید و گرنه به بدترین کارها دست خواهم زد! ... برادران گرامی! اکنون که خدا بشما عنایتی کرده و وجدان شما را زنده نگه داشته است، به هم‌نوعان و هم‌کیشان خود کمک کنید که اثر دعای خیر اینها برای شما کمتر از واجبات دینی نیست ...! »

گناه این جوانان، پسران و دختران بهمه کیست؟! مدیران جرائد؟ مطبوعات؟ دانشمندان؟ برنامه‌های آموزشی؟ گردانندگان سینماها و تلویزیونها؟ حکومتها؟ همه مردم؟! آری همه و همه مقصرند، اما پدران و مادران و محیط خانواده چون نیرومندترین عامل پرورش کودکان هستند، نمیتوانند بایهانه‌های گوناگون از وظیفه بزرگ خویش‌شان تهی کنند.

از نظر اسلام، پدران و مادرانی که وظائف خود را درباره فرزندان انجام نمیدهند! در پیشگاه الهی هرگز بخشیده نخواهند شد و لو سایر اعمال و رفتارشان نیک و پسندیده باشد.

و پیامبر اسلام فرموده چنانکه اگر کسی وظائف خود را نسبت به پدر و مادر؛ انجام ندهد کیفر و

دوران کودکی ، طعم شیرین محبت مادر و پدر را نجشیده و غالباً از طرف آنان و سایر افراد خانواده تحقیر می‌شده‌اند. کوچک شمردن کودک و لطمه زدن به شخصیت وی چنان اثرات سوئی در روح و جسم کودک باقی می‌گذارد که گاهی ممکن است او را تا سرحد سقوط و نابودی بکشاند ، یا عقده‌هایی در او ایجاد نماید که هرگز نتواند جبران کند! ...

اسلام دستور داده : به کودک کان مهر بورزید! و آنان را محترم و گرامی بدارید ! رسول اکرم (ص) فرمود: اگر مو و اولاد کم و احسنوا آدابهم ، فرزندان خود را گرامی و محترم بشمارید و نیکو تربیتشان نمائید . (۴)

مردی بحضور پیمبر اسلام عرضه داشت : ای پیمبر خدا ! حق فرزندم بر من چیست ؟ فرمود : نام نیکو برای او انتخاب کن و موقعیت و شخصیتی والا برای او قائل باش . (۵)

رسول اکرم (ص) خود به دختر گرامیش عالیترین احترام را قائل میشد و با بزرگترین نام او را یاد میکرد ، کلمه «مادر» که مادر تمام عواطف انسانی است و بعلاوه مادر ، بزرگترین شخصیت زن در خانواده است ، آنحضرت دختر خود را باین نام «مادر» ام ابیها می‌خواند !

* * *

عذاب الهی در انتظار اوست پدرن و مادرانی هم که حقوق فرزندان را رعایت ننموده در تربیت آنان نکوشند ... دچار عذاب خواهند بود (۱)

«مردی از پیامبر گرامی اسلام (ص) پرسید: ای پیمبر خدا به چه کسی بیشتر نیکی نمایم؟ فرمود: به پدر و مادر، گفت پدر و مادرم را از دست داده‌ام آنحضرت فرمود: فرزندان! همچنانکه پدر و مادر برعهده تو حقی دارند ، فرزندان نیز بگردن تو حق دارند ، (۲) و نیز فرمود : الا کلکم راع و کلکم مسئول عن رعیتة . . . والرجل راع علی اهل بیته و هو مسئول عنهم . . . همه شما در مقابل اجتماع مسئولیت دارید . . . و مسئولیت نگهبانی و راهنمایی و پرورش افراد خانواده بعهده مرد است . . . (۳)

اسلام برای پرورش جسم و جان کودک و تربیت نونهالان اهمیت شایسته قائل شده است ، دستورهای فراوانی داده است .

* * *

کودک را تحقیر نکنید

مطالعات دامنه‌دار روانشناسان و جامعه شناسان بخوبی نشان داده است که اغلب جوانان منحرف ، تبه کاران ؛ دزدها و گانگسترها ، فریب خورده‌ها و امانده های اجتماع ، افرادی بوده اند که در

۱- المحجة البيضاء آداب الصحبة و المعاشرة ج ۲ ص ۲۳

۲- د د د د د د ص ۲۷۳

۳- صحیح مسلم ج ۵ ص ۸۰

(۴) بحار ج ۲۲ ص ۱۱۴

(۵) بحار کتاب العشرة ج ۴ ص ۷۴ . ۸۴

صمیمیت را از آنان میستانند ، و در قلوب پاک آنان عقده‌های خطرناکی ایجاد میکنند .

نظر اسلام در تربیت فرزندان ، ایجاد مساوات در میان فرزندان است پیمبر اسلام فرمود : در مهر و محبت و ... فرزندان خود را یکسان بدانید همچنانکه دوست دارید دیگران نیز در مورد شما عدالت را رعایت نمایند . (۱)

و بازروی پیمبر اسلام (ص) دیدند مردی که دارای دو فرزند بود یکی از آنان را بوسید و دیگری را نبوسید! پیمبر اکرم (ص) بالحن اعتراض آمیز فرمود : چرا آنانرا مساوی ندانستی و هر دو را نبوسیدی (۲)

مساوات در میان فرزندان!

ریشه و سرچشمهٔ اجتماعات بزرگ ، اجتماع کوچک خانواده است ، تشکیل جامعه‌ای سعادتمند به طرز پرورش و تربیت افراد خانواده ها بستگی دارد ، نهال عطوفت و مهر باید از همان آغاز ، در داخل منزل پرورش یابد . عدم محبت و بستگیهای قلبی در افراد خانواده موجب تشکیل اجتماعی ملامال از نفاق و اختلاف میگردد ، و این کارهائیز بستگی به روش تربیتی پدران و مادران دارد ، برخی از پدران و مادران با ایجاد رقابت ناصحیح در میان اطفال و با اشتباهات بزرگی که در برخورد با آنان مرتکب میشوند از آغاز زندگی ، برادران و خواهران را با یکدیگر دشمن بار آورده روح

ازهر نفر تهرانی در هر سال ۱۵۰ تومان به سرقت می‌رود!

- آمار مربوط به دزدی در تهران از حقائق دردناکی پرده برداشت .
- * در ظرف یکسال ۲۸۲۲ نفر دزد اعم از زن و مرد دستگیر شدند !
- * حداقل سن این دزدان ۱۸ تا ۲۵ بود .

یعنی همه جوان بودند!

- * ازهر نفر تهرانی (بطور متوسط) در هر سال ۵۰ تومان دزدیده می‌شود !
- * دزدان فوق مبلغ ۳۷۳۰۰۰۰۰ ریال از اموال دیگران را ظرف یک سال بحساب مال خود در آورند !

مکتب اسلام آمار گویای بالا یک بار دیگر ناتوانی قوانین امروز را برای پایان دادن به مشکلات و نادراحتیهای اجتماعی به ثبوت می‌رساند ، هر قدر حجم قوانین زیاده‌تر ؛ وسائل دستگیری سارقین مجهز تر و آماده تر می‌شود ؛ سارقین هم بر تجهیزات و آمادگی خود می‌افزایند ، و تلاشها همه بی نتیجه می‌ماند .

و اینجاست که باید پلیس و نیروئی ماورای این دستگاهها، در درون وجود جستجو کنیم ؟ و بکمک آن به مبارزه مشکلات برخیزیم ، راهی جز این نیست !

(۲) بحار الانوار کتاب المشارة ج ۷۴ ص ۸۴ .

(۱) سفینه البحار ج ۲ کلمه «ولد»